<u>އަލްޙާޖު މީރު މުޙައްމަދު ފެންސާވަރިކާނު</u>

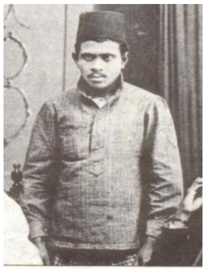

އަލްޙާޖު އައްސައްޔިދު މީރު ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދު ދީދީ އަކީ ސުލްޠާން ވަން ގެމުރުގެ ބިޔަރަގެއި ރާއްޖޭ ދުނީ ޝަމްސުއްދީނުގެ ތަހުގެ ތަޚުތިން ފާހަގަކޮށްލެވޭ ބޭފުޅެކެވެ. މީރު ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދުދީދީ ދުނިޔޭގެއަލިކަން ދެކެވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން 1313 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުމާދަލްއޫލާ މަހުގެ 14ވަނަ ދުވަހުއެވެ. އެއީ 4 ނޮވެމްބަރ 1895 ވީ ހޯމަދުވަހެވެ.

ސ. މީރު ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދު ދީދީގެ ބައްފައަކީ އައްޝައިޚު ފަޟީލު އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީން (އަލްޙާޖު ބޮޑުފަނޑިޔާރު ތަކުރުފާނު) ގެ އަލްފާޟިލް ހުސައިން ޝިހާބުއްދީނުގެ އަލްފާޟިލް ކަލޭފާނު މުޙައްމަދު ބޮޑުފުޅު ތަކުރުފާނުގެ އެއްބަނޑު އިބްރާހީމް ތަކުރުފާނުގެ ބޮޑުބޮޑު ތަކުރުފާނުގެ ކޮއްކޮ ކަލޭގެ އަލްފާޟިލް އިބްރާހީމް ވަޒީރު ދީދީގެ އަހުމަދު މަނިކެވެ.

މަންމައަކީ އައްޝައިޚު ފަޟީލު އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީން (އަލްޙާޖު ބޮޑު ފަނޑިޔާރު ތަކުރުފާނު) ގެ އަލްފާޟިލް ހުސައިން ޝިހާބުއްދީނުގެ އިބްރާހީމް ބަނޑާރަ ނައިބު ތަކުރުފާނުގެ ބޮޑުކަލޭގެ ހުސައިން ކަލޭގެ އައްޝައިޚު މުޙައްމަދު ތަކުރުފާނުގެ ބޮޑުކަލޭގެ ހުސައިން ކަލޭގެ އިބްރާހީމް ކަލޭގެ މުޙައްމަދު ދީދީގެ ހުސައިން ދީދީ އާއި އިންދިރާ ބިބީ އެވެ. އިއްޔާ ދަރިންނަށް ވަނަވަރު ބަލާއިރު ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދު ދީދީ އަކީ ދަރިކޮޅުގެ އަލްފާޟިލް މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީން (އަލްޙާޖު ބޮޑު ފަނޑިޔާރު ތަކުރުފާނު) އާއި ގުޅިފައިވާ ބޭފުޅެއް ކަމުގައެވެ. މީގެ އިތުރަށް މަންމަ ފަރާތުން މުޙައްމަދު ދީދީ ވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްކަލުންގެ އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނާއި ގުޅިފައެވެ. އެއީ އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން އަލްސުލްޠާން މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީނުގެ ދަރިކަލުން އިބްރާހީމް ފާމުލަދޭރި ކިލެގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ބިފާނުވާ އާދިއްޗާ މަނިކެ (ދޮރި މަނިކު) ގެ ދަރިކަލުން ގަސްދުވަރު އަލްފާޟިލް ހުސައިން މަނިކު އަކީ ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދު މަނިކުގެ މާމަ ކަމުންނެވެ.

ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދު މަނިކުގެ ފުރަތަމަ އުމުރުގެ ތަޢުލީމުގެ އުނދުނޑާ މީރު އުދުނދާ އައްޝައިޚު އަޙްމަދު މަނިކު އާއި ފަތުރުމުލަކަ ދަށުގައެވެ. އަލްފާޟިލް އިބްރާހީމް މަނިކު ހިފެއްވީއެވެ. މީގެ އިތުރަށް މުޙައްމަދު މަނިކު ތައުލީމު ޙާޞިލު ކުރެއްވުމަށް މާލޭ ވަޑައިގެން މާފަންނު ބަޔަކާ ދަސްކުރެއްވިއެވެ. ހަމައެހެން ފަސޭހަކޮށް ޝައިޚު ހުސައިން ސަލާހުއްދީނާއި އަދި އިތުރު އުސްތާޒުން ވަޑައިގަތެވެ. އާންމުކޮށް މުޙައްމަދު މަނިކު ހިތްނުވަ ވަޑައިގެންނެވީ ހުސައިން ސަލާހުއްދީނާއި އިސްމާޢީލް ބޭރާގެ ކިބައިގައެވެ. އަދި ޢާއްމުގައި ތަޢުލީމު ދެއްވުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި މުޙައްމަދު މަނިކުގެ ހިދުމަތް އޮތެވެ. މިހިސާބުން މީރުގައި މަދަރުސާއެއް ފަށައިގަތެވެ.

އައްޝައިޚު ދޮރިސާގެ މުޙައްމަދު މަނިކު އަކީ ގާނޫނުގެ މާތްގައި އުޅުއްވި އުސްތާޒުންގެ އެތެރެއިން މިންބަރު ދަރުމަތުގެ ވަރަށް އިސްތިޢުދާދުހުރި ޢިލްމުވެރިއެއް ކަމުގައި ގަބޫލުކުރެވިފައެވެ. މީގެ ތެރެއިން ބަރަށް ޙުކުމުގެ ތެރޭގައި އަދިރިއާ އަދުލުގެ ދަރަޖަ ހިފެހެއްޓެވުމަށް ޢަދުލުވެރިކަމާއި މުޙައްމަދު ފަރީދު މަނިކުފާނު ހިތްވަރު ދެއްވިއެވެ. އަދި މުޙައްމަދު މަނިކުގެ ވަރަށް ގާތް ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ފަޟީލަތުލް ޝައިޚު އަބްދުﷲ ޢަފީފުއްދީނާއި އަލްފާޟިލް އަލް ޝައިޚު އަބްދުލްއަޒީޒް ގާއިމުކަމެއް އައްސަޔިދު މަލިކް މުޙައްމަދު މަނިކު އާއި އައްޝައިޚު މުޙައްމަދު ނާޞިރު މީނާގެ، ފަދަ ބޭފުޅުންނެވެ ހިމެނެއެވެ.

އައްޝައިޚު މުޙައްމަދު މަނިކު ދެކޮޅަށް ކުރެއްވިއެވެ. ފުރަތަމަ ކޮޅަށް ކުރެއްވީ 1339 ވަނަ އަހަރުއެވެ. ދެވަނަ ކޮޅަށް ކުރެއްވީ 1341 ވަނަ އަހަރުއެވެ. ދެ ބަޔަކުން ފޮނުވާވަޑައިގަތް ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން 4 ފިރިހެން ބޭފުޅުންނާއި 2 އަންހެން ބޭފުޅުން ބޭރުކުރެވުނެވެ. އެބޭފުޅުންގެ އާއިލާ އަބަދުވެސް.

ފަސޭހަކޮށް ޝައިޚު ހުސައިން ސަލާހުއްދީނާއި އެއްކޮށް ފަތުރުވެރިއަކު މަނިކުފާނު ހިޖުރައިން 1346 ވަނަ އަހަރު ހައްޖުގެ ފަރުޟު

އަދާކުރެއްވުމަށް އަރަބި ކަރައަށް ވަޑައިގަތް ދިޔު އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ދީދީ ގެންދެވިއެވެ. އެބޭފުޅުން އެފަހަރު މާލެއިން ފުރާވަޑައިގަތީ 26 ޛުލްޤަޢިދާ 1346 ގައެވެ. މިއީ އެންމެ ފުރަތަމަފަހަރަށް މުޙައްމަދު ދީދީ ބަރްޤަށް ވަޑައިގަތް ފަހަރެވެ. ދެވަނަ އަނެއް އަހަރު ދީދީ މުޙައްމަދު ފުރާ މިސްރުން ޙައްޖަށް ވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން 1370 ވަނަ އަހަރުއެވެ. އެފަހަރު ޙައްޖަށް ވަޑައިގަތް ދިޔު އަރިހުގައި އަސްލިކާސްފުން މިދު އެގޭ ޢަބްދުﷲ ދީދީގެ އާލިމު ޢަބްދުﷲ ދީދީ ގެންދެވިއެވެ. އަދި ޙައްޖުގެ ފުރުޞަތު އަދާކުރެއްވުމަށް ގޮސްގަމަށް ބިޔަވޭގޮތަށް ފަހާނާގައި އެހެއްކާގެ ދެޖެހި ލިބިފައިވާ ހަފުތާ ފުރުސަތުގައި ފަހުން ދީދީ ފުރުޞަތު ގެންދެވި ފަތުރުވެރިންނާ ވަޑައިގެންނެވިކަން ފާހަގަކޮށްލެވެއެވެ.

އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ދީދީ އަދާކުރެއްވި ސަރުކާރުގެ ވަޒީފާތަކަށް ބަލާއިރު އެންމެ ފުރަތަމަ ލިބިވަޑައިގަތް ވަޒީފާއަކީ އައްޔާ ރިޔާސަތުއާ ގުޅޭ ހަރުބަނާލަގެ ވަޒީފާއެވެ. މިކަމުގެ ފެށުނު ދުވަހު 14 ރަބީޢުލް އާޚިރު 1345 ގައެވެ. އެއީ މީލާދީ ގޮތުން 21 އޮކްޓޫބަރު 1926 އެވެ. އޭގެ ފަހުން ކޮބާއް ވަކިން މިއީ ޚަޒާނާގެ މުޙައްމަދު ދީދީ ލިޔެވިއެވެ. އެއީ ހިޖުރައިން 1347 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައެވެ. ކުރިން ހުރި ދަފްތަރުތަކުގައި ހުންނަވާނެކަން އެއްގެ އަތޮޅު ކުއްލިއާއި މިދު ސާފު ކަމެއް ދެއްވިއެވެ. މި ދުރަށްގެ ސާފުކުރާއި ގެސްޓްބައްދާއި ޚަޒާނާ ދެއްކެވި 1363 ޝައްވާލް 8 ގައެވެ. އެއީ 26 ސެޕްޓެމްބަރު 1944 އެވެ. އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ދީދީ ހުވަދު އެއްގެ މިދު ދުރުސްގެ މުޙައްމަދު ދީދީ އަދި ދެވަނަ ބޮޑު ހަމަޖެހުމާއިގެ ނަޒަރެއްކާރު ދުވަސްވަރު އެއްގެ އަތޮޅުގައި ހިސާބު ހަމަ ނަޒަރުގެއި ފިލާނަމެގެ ގެޖެބޭގެ ތެރޭގައި އަތޮޅު ޚައްޠުލްނޫ ޝަރީޢަތެއް ސަރުކާރުއި އެއްކަވަން އަސާސީވުމަށް ވަރަށް ބޮޑުކަން ދުވަ އަތޮޅުތެރޭގައި މަސައްކަތް ކުރެއްވި ބޭފުޅެކެވެ. މިކަމުގައި ދައުލަތުން ގެޅުވުމަށް ކުރެއްވި ދެއްވިއެވެ. އަދި އަތޮޅުގައި ހިނގި ގެޖެބޭގެ ކަންތައް ތަރުތީބު ކުރެއްވުމަށް ސަރުކާރުން ޙައްޤަށް ކުރައްވާ ހޯދިގައި ހިލާނި ވަޑައިގަތީ އައްސަޔިދު މަޖިލީ މުޙައްމަދު ދީދީ އާއި އައްޝައިޚް ދުރުސްގެ މުޙައްމަދު ދީދީއެވެ. އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ދީދީގެ މިދުސްޓް ފަރުމި ހުރުމަތްގެ އަގު ވަޒީފާކުރައްވައި އަޙްމަދުސަލީމް ދައްކާވަޑައިގެން ކަސްގަޅި ހޮލިގެ ޙިއްޔާތު ދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ މިދު ދުރުސްގެ މުޙައްމަދު ދީދީ އަށް ފަނޑިޔާރުކަން ހޯދީގޭ ބަސްފުޅުމާތާ ނަރުދާނު 25 ޝައްބާން 1367 (3 ޖޫން 1948) ވި ހުސްހިނދު ދުވަހުގެ ހަވީރު ހަވީރުކޮށްލައްވައި އެވެ. އެދުވަހު މުޙައްމަދު ދީދީ އަށް ހޮލިގެއްގެ އިން ހޮލިހާދާގެ ޙިޔާތްގެ "އައްޔާ މިދު އަތް މަރުމުން ފަހަރާކަރު ގައްޔާރުގެ އަދުމަދު ކަނޑަނަށް އުފާދެ، ދުރުސްގެ މުޙައްމަދު ދީދީ އަށް ފަނޑިޔާރު ކަނޑައަޅުއްވައިފިން. ޙައްލާއި އުޅަނޑަނަމެވެ. މިކަން އަނަގި ދަރަ ދަރުމަވެ ވި މުޙައްމަދު ދީދީއަށް ފަނޑިޔާރު ކަނޑައެޅިއެވެ. ނަދި ކޮންމެ މީހަކު އަހައިދަރަ ދަރަގެނޑު ނަވަ" މިފަދައިންނެވެ.

އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ފަނޑިޔާރުކަމުގެ ދައުރުތަކުގެ ވަގު ކޮމިޓީން ފާރިއްކު ރަސްމީ ދަރުބާރުގައި ކޮށްދެން ވަޑައިގެންނެވެ. އެއީ 25 ދުލްޤަޢިދާ 1369 (8 ސެޕްޓެމްބަރު 1950) ވި އާދިއްތަ ދުވަހު މާލެއިން ފުރި ގަނޑު ސަލާމަތުންނެވެ. މުޙައްމަދު ފަނޑިޔާރުކަމުގެ އަރިހުގައި އަތޮޅުތެރޭގެ ޖަސަޓިސް ދަރަކާތުން ކޮށްގެޔާރުވެސް ވަޑައިގަތެވެ. ވަގު ކޮމިޓީން މި ދުރުޝީޙުން ފާރިއްކު އަބްދުއްލާ މަޖިދު ދަރަނޑަލަނިޔާ ރިޔާގެ ޔާރު ދާއްޒީގެ ތޮއްލާއި ބަރާޙާ ވަޑައިގަތުމަށް މާރު ވަޑައިގަތުމަށް އަދި ކޮމިޓީން ފާރިއްލާ ސިކާޒީޔާރާ ދަރުޢާނަބަށާލި ރިޔާގެ ފާރިއްކު ދަރާދު ކަދަރުއްވަހަވެ.

އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ފަނޑިޔާރުކަމަށް ވަރުދަހިދަރު ގޮތްގޮތްކުރި މިދު އައްޔާއިއްތިޙާދުގައި މިދުއަރު ހިދުމަތް ކުރައްވައިފައިވާ ބޭފުޅެކެވެ. އޭނާގެ ހާއްސަ ދިރާސާ ސަރުކާރު ދާއިރާތަކުގައި ދައުރުގެ ޝައިޚަކާއި ގޮތުގައި 1929 އިން ފެށިގެން އަމަލާކުރު ވިލާއި ހަމައަކުން މިދު ހުރިބޮޑުގެ ތިޔަނަގައި ހިދުމަތްކުރެއްވިއެވެ. މިގޮތުން އަހަރީ ހިދުމަތް ކުރައްވާ ދުވަސްވަރުގެ ތިޔަރީން 1948 ވަނަ އަހަރުގެ ތިޔަނަގައި މިދު ކާޒީގެ އިމާރާތް ދިރާސީ އިމާރާތްގެ ގޮތުގައި ބިނާކުރެއްވުމަށް ފަހު އޭތިން ރަސް ހިސާ އިދާރާގެ ނަމުގައި ހިސާބަށް މިކާޒީ ގޭގައި ރައްޔިތުންނަށް ބާރުލިބޭ ހިދުމަތްތަށް ކުރުމަށް ގޭ ތިޔަހާ ކުރުވާނެ ކޮންމެ ފަރާތަކުން ކުރުމަށް އަދާ ހިދުމަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި މިއީ ރަސްމީ ތިޔަގައި ރަސްމީ ދަރުބާރުގެ ކަމެއްގެ ވެރިކަމުގައި ހިޔާރުކުރުމުގެ ދަރުބާރުގެ ދަރަޖަ ހަރާކާތް ކުރައްވަމުގައި ގާނޫނީ ކަރުދާސްތަކެވެ. މިކަންތައް ހިއްސާ ދަރުބާރުގެ ގެންދިޔަ ބަޔަކާއި ދަރަޖަތަކުގެ މުޙައްމަދު ޖަލާލުއްދީނުގެ ފަނޑިޔާރުކަމުގެ އިސްލާމީ ގޭގަނޑު ހިއްޔާ ހިސާ ވަށައި ހިދުމަތްކުރުއްވަވެ. މިގޮތުގައި މިދު މާލެ ސިޔާސީ ހުވަދު ކަރާގެ ހުކުރު މިސްކިތު އާދަރާއްޓެހި ނަގެއެވެ. ފަނޑިޔާރު ކަމަށް ލާފާ ދަރުބާރުގެ މިގެ ހަރަހަރު ކަރިން ރިޔާސީ ވިލާސްގޭ ތިބި މުޙައްމަދު ފަނޑިޔާރުކަން މިދުގެ ހިއްޔާރު ގާނޫނު ދަރާކާތުގެ އެންމެ އަދުނަވާ ދަރާނަމާ ގާބިލު މުޙައްމަދު ޝަރުޢީ ޝަރީޢަތު ހިސާބަށް ކަނޑަވަޅަކެވެ. މިސާލަށް މަދަރުސާއިން ހިލާގެ ހިރާވަރު 1943 ޖުލައި 29 ގައި އުފެއްދެވި މިދު ދުރުސްގެ މުޙައްމަދު ދީދީ (ވަކިން ފަނޑިޔާރު ކަނޑައެޅުން) އެވެ. އަހަރު ކަމުން މިނިސްޓަރު ގާނޫ މުޙައްމަދު ޝަރީޢަތުން ސިކާރުގެ ބޭނުމަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ހާރުގޭ މުޙައްމަދު ފަނޑިޔާރު ކަނޑައެޅުން ފާޅުކުރައްވަ ބޮޑުވެގެން ދިޔައެވެ.

1953 ވަނަ އަހަރު ފެށުނީ ރާއްޖޭގެ ވެރިކަން ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމަށް ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ އިއުލާނާއި އެކުގައެވެ. މިކަމުގެ ރަސްމީ ދަރުބާރު އޮތީ ޖަނަވަރީ މަހުގެ އެއްވަނަ ދުވަހު މާލޭގައެވެ. މިރަސްމިއްޔާތުގައި އެންމެ މުހިއްމުކަމަކަށް ވީ ރައީސުލް ޖުމްހޫރިއްޔާ (އަލްއަމީރު މުޙައްމަދު އަމީން) މަގާމާ ޙަވާލުވެ ވަޑައިގަތުމުގެ ގޮތުން ހުވައި ކުރެއްވުމެވެ. ހުވައި ކުރެއްވުމުގެ ރަސްމިއްޔާތުގައި ބައިވެރިވެ ވަޑައިގަތުމަށް ރާއްޖޭގެ ރަށްތަކުން އައި ބޭފުޅުން ކުރިމަތީގައި އެކި ދާއިރާތަކުން ފޮނުއްވި ވަފުދުތަކުގައި ހިމެނި ވަޑައިގަތް އެއްބޭފުޅަކީ މުޙައްމަދު ފުވައްމުލަކުގެ ރައްޔިތުންގެ ތަރުޖަމާނަކަށް ޢިއްޒަތްތެރި ދާއިރާގެ މެމްބަރު ފުވައްމުލަކު ނ. މުޙައްމަދު އަދި އޭގެ ބާރުގެ ދަރުބާރަކަށް ބާރުތަކެއް ވަޑައިގަތީއެވެ. އަދި ކަމާއި ބެހޭ އެއްބަސްވުމަށް އިތުރުކުރެއްވި މަޝްވަރާތަކާ ބައިވެރިވެ ވަޑައިގަތެވެ.

އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ފުވައްމުލަކު ދާއިރާގެ އަތޮޅު އަދި ރަށްތަކުގެ ކަރުދާސް ކުރެއްވުމަށް ބޭފުޅަކަށް ހަމަޖެހުނު އޮފީހުގެ ވަޒީރު އަތޮޅުތަކުގެ ބަދަލުގައި ސަރުކާރު އަތޮޅުތަކުގެ ޒިންމާ މަސައްކަތްތަކުގެ ޙައިޘިއްޔަތުން އަތޮޅު ކުރެއްވުމަށް ބޭފުޅަކު ވަޒީރުކަމުގެ ހޯދުމަށް އައްޔަން ކުރެއްވިއެވެ. މިމަގާން ބަލަހައްޓަވާ ބޭފުޅަކު ބޭނުން ކުރައްވާ ދުވަސް ފަހުން 1955 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުމާދަލްއޫލާ 25 ގައެވެ. އޭނާގެ ތެރޭ އަތޮޅުތަކުގެ ބަދަލުގައި އައްޔަން ކުރެއްވި މަސްއޫލިއްޔަތު ގެއްލުނު ބަދަލުގައި ފުވައްމުލަކު ކަނޑައެޅިއެވެ. އަދި 1957/56 ވަނަ އަހަރު ސ. ގަމުގެ މީހުން ފުރަތަމަ ބަދަލުކުރެއްވުމާއި ބެހޭގޮތުން ހުށަހެޅި ބޭނުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށް އުފެއްދުމަށް މަޝްވަރާ ކުރެއްވުމަށް ފުވައްމުލަކު ކުރެއްވިއެވެ. އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ފުވައްމުލަކު އަށް މިދާ ސަރުކާރާ މަޝްވަރާކުރައްވާ 17 ޝައްވާލު 1377 އަށް. އޭގެ މީލާދީ ގޮތުން 6 މޭ 1958 ގައެވެ. އެދުވަސް މުޙައްމަދު ފުވައްމުލަކު އަހަރުގެ ހަމަކުރު ދައްވައެވެ.

ފުވައްމުލަކު އަމިއްލަ ގޮތުގައި ކަރުދާސް ތަކެއް ކުރައްވާފައި ކުރިޔަށް ދޫކުރައްވާފައިވެއެވެ. ދިރިއުޅުއްވުމުގައި އިސްތިޢުފާ ކުރެއްވުމުގެ މައްސަލަ ވަކިކޮށްލުމާ ބެހޭ އަރިއްސަވައެވެ. ގައުމީ ޚިދުމަތަށް އިސްކަންދެއްވި ހަރުދަނާ ބޭފުޅެކެވެ. އުމުރުގެ އެންމެ ފަހު ވަގުތާއި ހަމައަށްވެސް ހިންގެވި ދައުލަތުގެ ވަޒީރުގެ ގޮތުގައެވެ. މީހުން ކަމިޔާބުކަމާއި ނާއިބުކަމުގައެވެ.

ފުވައްމުލަކު އިތުރަށް ލޯބިކުރައްވާ ބޭފުޅެކެވެ. ފަހު ބައްލަވައިލުމަށް ޝަރުޢީ ވެރިކަން ދެއްވި ބޭފުޅަކަށް ވެއެވެ. މިގޮތުން ކިޔަވާ އަދަދުގެ އަދިވެސް ފޮތްތަކާއި މާލިއްޔަތު ފޮތްތައް ގެއަށް ބަހައްޓަވައިގެން ބައްލަވައި މުޠާލިޢާ ކުރައްވައި އުޅުއްވިއެވެ. މިގޮތުން އައްސަރުގެ މަޖިލީހުގެ މިހާރުގެ ފުރަތަމަ ދައްކަވަމުން މަސައްކަތް ކުރައްވައެވެ. ފުވައްމުލަކު ފޮތް ބައްލަވަން ދައްކި ޝަރުޢީ ވެރިކަން އަރިހު ގުޅުމެއް 1948 ޖުލައި 8 ވަނަ ދުވަހު މަޖިލީހު ކުރީބޭފުޅުންގެ މަޖިލީހަށް ވަޑައިގަތް ވަޑައިގަތެވެ.

އިސްތިއުފާ 5 ފެބް 3 އިންޑިޔާ ހުރި ފުވައްމުލަކު ގެއިރު ކުރެއްވި ކުލައެއް އެވަރު ކުރިއެވެ. މުޙައްމަދު ފުވައްމުލަކު އުމުރުގެ ފަހުބައިގައި ޗާ. ޗާ އަށް ފެނުނު ހުސްދަތިކަން ގެންދަވައިފައިވެއެވެ. މިބަލި ކޮންބަޔަކު ޖެހުނު ބޭސްފުޅު ވަރަށް ޖެހިލުއްވައި ވަޑައިގަތް ކުރީގެ އެރޯސްކޮޅުގައި އެއްވަގުތު މުޙައްމަދު އައްޝައިޚް ފުވައްމުލަކު މިދުނިޔެ ދޫކުރެއްވީ 13 ދުލްޙިއްޖާ 1382، (8 މޭ 1963) ގެ ބަދަލުގައި ގޮސްދުވާ ގޮތުގައި ވަނީއެވެ. އުމުރު އުފުރުވެގެން 69 އަހަރުވިއެވެ. ފަސްދުރުތުވަނީ މީދު ކޮއްނު ގެބުރޯސްލޭގައެވެ. މަރުހޫމުގެ ފުރާނައަށް ރަޙުމަތްލެއްވެވުއެވެ. އާމީން
(ނިމުނީ)